

2. Волошанівська Т. В. Забезпечення прав та свобод дитини під час воєнного стану. *Юридичний науково-електронний журнал*. 2025. №1 URL: 10.32782/2524-0374/2025-1/139 (дата звернення 05.11.2025)
3. Конституція України від 28. 06. 1996 р. № 254к/96-ВР URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254/96> (дата звернення 04.11.2025)
4. Корнієнко М. В., Сухарєва А. О. Дотримання та захист прав дітей в умовах воєнного стану: роль поліцейських ювенальної превенції. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. Випуск 3. С. 9-13
5. Дії влади України, спрямовані на захист прав дітей. 2025 URL: <https://ombudsman.gov.ua/childrenofwar-2023/dii-vlady-ukrainy-spriamovani-na-zakhyst-prav-ditei> (дата звернення 06.11.2025)
6. Право на безпечне дитинство: що робить Україна для захисту дітей під час війни. 2025 URL: <https://www.msp.gov.ua/press-center/news/pravo-na-bezpechne-dytynstvo:-shcho-robyt-ukrayina-dlya-zakhystu-ditey-pid-chas-viyny> (дата звернення 05.11.2025)
7. Захист прав дитини в умовах воєнного стану. 2024. URL: <https://rrda.rv.gov.ua/news/zakhyst-prav-dytyny-v-umovakh-voiennoho-stanu> (дата звернення 06.11.2025)

Даценко Олександр Вікторович

здобувач ступеня вищої освіти

бакалавра ННЕКІ

Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Славна Оксана Володимирівна

професор кафедри

конституційного права та прав людини

Національної академії внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ: ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ

Питання захисту прав людини в Україні набуває особливої актуальності у зв'язку з триваючою збройною агресією Російської Федерації, запровадженням правового режиму воєнного стану та суттєвими трансформаціями правової системи держави. Воєнні дії спричинили масове порушення фундаментальних прав людини - права на життя, свободу та особисту недоторканність, власність, свободу пересування, приватність та інші базові гарантії. У цих умовах на перший план виходить необхідність ефективного функціонування правових механізмів, здатних забезпечити захист людини навіть за умов надзвичайних обмежень.

Додаткової значущості проблематика набуває через збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб, руйнування інфраструктури, ускладнений доступ до правосуддя, а також зростання кількості звернень громадян України

до міжнародних органів, зокрема до Європейського суду з прав людини. Тому дослідження сучасного стану забезпечення прав людини, його відповідності європейським стандартам та оцінка наявних викликів має важливе теоретичне й практичне значення.

Метою дослідження є комплексне вивчення правових механізмів захисту прав людини в Україні та виявлення актуальних проблем їх реалізації в умовах сучасних суспільно-політичних викликів.

У Конституція України задекларовано, що держава - правова, а людина, її життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканність і безпека - найвища соціальна цінність. У «Розділі II» Конституції гарантовані основні права, свободи і обов'язки людини і громадянина - від недоторканності приватного життя до прав на суд, власність, працю, освіту тощо. Права і свободи, закріплені Конституцією, є невідчужуваними та непорушними. Конституція проголошує, що ці права не є вичерпним переліком - тобто можуть бути розширені, а будь-які нові закони не повинні звужувати обсяг існуючих прав. Конституція має найвищу юридичну силу в Україні; всі інші закони і нормативні акти повинні їй відповідати. Норми Конституції є нормами прямої дії, тобто особа може безпосередньо посилається на них при захисті своїх конституційних прав. Звернення до суду для захисту прав і свобод громадянина на підставі Конституції гарантовано [1].

Конституція виступає як базисна (фундаментальна) правова основа: вона закладає принципи прав людини, обов'язки держави, гарантії прав і свобод, а також принцип верховенства права. Завдяки цьому Конституція формує правову ідейну основу, на якій базується подальше нормативне регулювання - закони, підзаконні акти, судова практика у сфері захисту прав людини. Завдяки Конституції українці мають гарантований фундамент прав і свобод, які державні органи зобов'язані поважати та захищати. У випадку порушення прав особливо коли мова йде про основні права (життя, недоторканність, свобода, гідність) - Конституція є правовою базою для оскарження порушень у суді чи іншому органі. Конституційні положення служать орієнтиром для законодавства, судової практики, правозахисних ініціатив - тобто для всіх механізмів, які реалізують захист прав людини.

Запровадження воєнного стану в Україні суттєво вплинуло на реалізацію конституційних прав і свобод. Відповідно до Конституції України, окремі права можуть бути тимчасово обмежені, однак такі обмеження повинні бути необхідними, пропорційними та відповідати міжнародним стандартам прав людини. У період активних бойових дій обмеження стосуються свободи пересування, права на мирні зібрання, політичної діяльності, використання майна та деяких процедурних гарантій.

Дослідження вітчизняних науковців підкреслює, що воєнний стан не скасовує базові та невід'ємні права - право на життя, заборону катувань, свободу думки й релігії. Проте держава стикається з проблемою балансування між національною безпекою та забезпеченням демократичних стандартів. До головних викликів належать недостатність механізмів парламентського контролю, ризик зловживань під час мобілізаційних заходів та обмеженість

судового контролю в окремих сферах [2].

Інформаційна безпека та захист персональних даних в умовах війни поєднують два ризики: підвищену кількість цілеспрямованих кібер-атак на державні й приватні ІТ-системи та ризик неправомірного збору, оприлюднення та витоку персональних даних (включно з даними внутрішньо переміщених осіб, потерпілих, поранених тощо), що створює загрозу безпеці людей і перешкоджає доступу до послуг.

Основним національним актом є Закон України «Про захист персональних даних», який встановлює правила обробки, зберігання та передавання персональних даних, права суб'єкта даних та відповідальність розпорядників/володільців даних [3].

Національна система кібербезпеки (Національний координаційний центр кібербезпеки, Державний центр кіберзахисту / Держспецзв'язку) координує заходи щодо захисту державних інформаційних ресурсів, готує рекомендації та правила обміну інформацією про кіберінциденти. Держспецзв'язку оприлюднює роз'яснення щодо вимог до захисту інформації в інформаційних системах у воєнний час [4].

Масштабні кібератаки на державні сервіси і критичну інфраструктуру, нерегульовані або надмірні практики збору даних під час надзвичайних операцій (відсутність чіткої політики мінімізації даних), недостатній рівень кібергієни серед місцевих органів управління і надавачів соціальних послуг, проблеми транскордонної передачі даних і гарантії їх захисту створюють головні виклики. Для вдосконалення захисту треба: посилити впровадження стандартів захисту персональних даних у роботі органів влади та НГО, уніфікувати й мінімізувати набір даних, що збираються під час гуманітарних операцій, поширювати практичні настанови з кібергієни для громадян та працівників ОМС, розвивати національні реєстри з вирішенням питань безпеки та контролю доступу, зміцнювати координацію між Держспецзв'язку, Нацкоординаційним центром кібербезпеки та іншими суб'єктами.

Внутрішньо переміщені особи (ВПО) та інше цивільне населення опиняються у вразливому становищі: втрата житла, документів, джерел доходу, обмежений доступ до медичної допомоги та соціальних виплат, а також підвищений ризик дискримінації. Це створює потребу в правових, адміністративних і соціальних механізмах захисту і інтеграції. Державні програми соціального захисту, механізми реєстрації та виплат, субсидії на проживання, а також мережа безоплатної правової допомоги (центри БПД) забезпечують базовий рівень захисту ВПО. Міністерство соціальної політики та інші органи реалізують політики супроводу та інтеграції [5].

Головними проблемами є: нерівномірність доступу до послуг у різних громадах та областях; труднощі з відновленням ідентифікаційних документів; обмежений доступ до житла та ринку праці; психосоціальна уразливість (потреба в реабілітації й підтримці). Практичними ініціативами та кроками є: розширення програм субсидій на оренду житла та соціальних виплат; мережа консультаційних пунктів БПД для правової допомоги ВПО; розробка дорожніх карт інтеграції (наприклад, концепція «Шлях ВПО: від евакуації до інтеграції»);

підтримка місцевих ініціатив з адаптації та працевлаштування [6].

Покращення доступності і простоти процедур відновлення документів (цифрові сервіси, мобільні бригади), забезпечення стратегії рівного доступу до соціальних і медичних послуг у громадах, усунення законодавчих прогалин щодо соціального захисту та гарантування недискримінації, посилення роботи з психологічної реабілітації та професійної інтеграції ВПО, зміцнювання співпраці органів місцевого самоврядування з громадськими організаціями і міжнародними донорами - це все зможе підвищити захист прав ВПО та цивільного населення.

Аналіз стану забезпечення прав людини в Україні в умовах повномасштабної збройної агресії РФ свідчить про наявність комплексних і системних викликів, що впливають на реалізацію та гарантування основоположних прав і свобод. Ключовими проблемами залишаються обмеження прав і свобод у зв'язку з введенням воєнного стану, масові порушення міжнародного гуманітарного права, включаючи обстріли цивільної інфраструктури, насильницькі зникнення, катування, незаконні позбавлення волі, що створює значний обсяг воєнних злочинів та збільшує кількість постраждалих серед цивільного населення, проблеми захисту персональних даних та інформаційної безпеки, що загострилися у зв'язку з масштабними кібератаками і потребою обробки великих обсягів персональних даних у гуманітарних і соціальних програмах, підвищена вразливість внутрішньо переміщених осіб та інших груп цивільного населення, які стикаються з труднощами доступу до соціальних послуг, житла, медичної допомоги та правової підтримки.

Для забезпечення ефективного захисту прав людини у сучасних умовах держава повинна зосередитись на реалізації низки стратегічних напрямів, спрямованих на довгострокову стабільність і відновлення правопорядку. Основні пріоритети включають: посилення механізмів правового захисту в умовах війни, гарантування балансу між безпековими потребами та правами людини, з обов'язковим дотриманням міжнародних стандартів щодо обмеження прав під час надзвичайних та воєнних станів, модернізація судової та правоохоронної системи, включаючи цифровізацію процесів, підвищення доступності судів, розширення мережі безоплатної правової допомоги та вдосконалення механізмів захисту постраждалих, посилення державної підтримки внутрішньо переміщених осіб, включаючи програми житлової політики, інтеграції, професійної адаптації та психологічної реабілітації.

У сукупності ці напрями становлять основу для формування сучасної та ефективної системи захисту прав людини, здатної реагувати на виклики війни, сприяти відновленню справедливості та забезпечувати права кожної особи навіть у найскладніших умовах.

Список використаних джерел:

1. Конституція України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Рябчун Ю. «Реалізація прав і свобод особи в умовах воєнного стану». Право і громадянське суспільство. URL: <https://plr.nlu.edu.ua/article/view/287927/285662>
3. Закон України «Про захист персональних даних» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>
4. Державний центр кіберзахисту / Держспецзв'язку. Рекомендації та правила обміну інформацією про кіберінциденти. URL: <https://scrc.gov.ua/uk/recommendations>
5. Правова допомога переселенцям - співпраця Міністерства/БФ і мережі БПД. - Безоплатна правнича допомога. URL: <https://legalaid.gov.ua/novyny/pravova-dopomoga-pereselencyam-u-spivpraczi-z-bf-pravo-na-zahyst/>
6. Інформація для ВПО - приклади місцевих практик (інформаційні сторінки громад щодо медичної допомоги та соціальних послуг). URL: <https://kozlivska-gromada.gov.ua/informaciya-dlya-vpo-15-17-05-28-02-2025/>

Демедюк Марина Сергіївна
 здобувачка ступеня вищої освіти
 бакалавра ННЕКІ
 Національної академії внутрішніх справ
Славна Оксана Володимирівна
 професор кафедри
 конституційного права та прав людини
 Національної академії внутрішніх справ,
 кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВА ЛЮДИНИ У КІБЕРПРОСТОРИ: НОВІ ЗАГРОЗИ ТА ЮРИДИЧНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

За сучасних геополітичних викликів кібербезпека розглядається держави як складова їх національної безпеки. Для України дослідження прав людини у кіберпросторі, їх загроз та захисту є надто актуальним у зв'язку із дією в державі воєнного стану, який запроваджено у 2018 р. відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» (від 12.05.2015 р. №389-VIII) [3] та продовжено внаслідок повномасштабної агресії проти України з боку рф 24.02.2022 р. (Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 р. №64/2022) [5].

У контексті збройних конфліктів права людини в інформаційній та кіберпросторовій сферах зазнають систематичних порушень, що становить загрозу для фундаментальних гарантій свободи вираження та доступу до даних. У науковій літературі ці права класифікують на інформаційні та цифрові; інформаційні, закріплені в статті 34 Конституції України, охоплюють свободу думки і слова, право на вільне вираження поглядів і переконань, а також на збір, зберігання, використання та поширення інформації в усній, письмовій або